

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ג' תשרי התשפ"ו

חולין קל"ז – ראשית הגז: רק בכבשים, כמות הצאן, כמות הגז וכמות הנתינה לכהן

שאלות:

1. חגי אוסף את הבצלים מהשדה שלו, הוא צריך להשאיר פאה?

ראשית הגז רק בכבשים

- **רב חסדא** למד את המקור שראשית הגז נוהגת רק בכבשים מגזירה שווה "גיזה" – "גיזה": מאיוב שנאמר "וּמַגֵּז כְּבָשִׁי יִתְחַמֵּם" – מה להלן כבשים, אף כאן כבשים.
- הגמרא שואלת למה לא לומדים גזירה שווה מבכור מהפסוק "לֹא תַעֲבֹד בְּבֹכֶר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז בְּכֹר צֹאֲנֶךָ" שהבירייתא מבארת שאיסור גיזה בבכור שייך גם שור? ומתרצת שנאמר בראשית הגז "תִּתֵּן לוֹ" – נתינה הראויה למלבוש של הכהן עצמו, ולא לשקו, ושיער שור ראוי רק לשק.
- הגמרא שואלת למה לא נחייב ראשית הגז בשיער עיזים? ומתרצת שהוא נתלש ולא נגזז. אבל הגמרא לא מקבלת את התירוץ שהרי מי שמקפיד על לשון גיזה דווקא זה **רבי יוסי** כמו שנראה בלקט לקמן, וגם הוא מודה שבדבר שדרכו בתלישה כמו שיער עיזים שחייב!
- למסקנה הלימוד הוא **מרבי יהושע בן לוי** שלומד את הפטור ממה שנאמר בסמוך לראשית הגז "לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם ד'" – דבר שראוי לשירות המקדש שזה צמר רחלות לתכלת בבגדי כהונה. והגזירה השווה של **רב חסדא** ("מגז כבשי יתחמם") נצרכה לדרשת **דבי רבי ישמעאל**: לפטור מראשית הגז כבשים שצמרן קשה שהוא לא מחמם.
- הגמרא מביאה שתי ברייתות שמסכימות שגזיזת עיזים פטורה, אבל חולקות לעניין שטיפת רחלים שתולשת את הצמר:
- הגמרא מסבירה שהבירייתא שמחייבת כששוטף רחלים בנהר, היא דעת **חכמים**, כשלא דורשים מעשה גיזה דווקא; והבירייתא שפוטרת היא דעת **רבי יוסי**, שדורש את לשון הכתוב "גיזה" ממש.
- הגמרא מוכיחה את דעת **רבי יוסי** מלקט שחייב מחמת קציר ממש ולא קיטוף, אבל בגידול שדרכו להיעקר ביד כבצלים ושומים, גם **רבי יוסי** מודה כמו שמוכח מהבירייתא שהגמרא מביאה, לעניין פאה בבצלים.

2. זבולון גזז ארבעה כבשים, האם הוא חייב לתת ראשית הגז?

מספר הצאן החייב

- הגמרא מבררת את המחלוקת לעניין מספר הצאן המינימלי לחיוב ראשית הגז:
- **בית שמאי**: אמרו שגם שתי רחלות נקראות "צאן", שנאמר "עֲגֹלֶת בָּקָר וְשְׁתֵּי צֹאֲן".
- **בית הלל**: חמש רחלות, שנאמר "וְחִמְשַׁת צֹאֲן עֲשׂוּיֹת".
- **רב כהנא** ניסה לומר שהם דורשים את המילה 'עֲשׂוּיֹת' שעושות שתי מצוות, שכל עוד לא הגענו לחמש צאן לא התחייבנו בשתי מצוות שאחת מהן היא ראשית הגז, אבל

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א הגמרא דחתה את ההסבר הזה, כי זה אפשרי בבכורה ומתנות.
לכן **רב אשי** ביאר: ש"עשויות" – פירושו שמעשות כלומר מכריחות את בעליהן לקום ולעשות מצווה חדשה שלא התחייב בה בפחות מחמש וזה מתקיים בראשית הגז, ולא במצוות האחרות, שחייבים בהם אפילו בבהמה אחת.

○ **רבי ישמעאל ברבי יוסי** אמר משום אביו **רבי יוסי**: שבארבע רחלות חל החיוב, שנאמר "וארבע צאן תחת השן".

▪ **רבי** שיבח את דברי **רבי יוסי** (ברבי – הגדול שבדורו) והעדיפם, אפילו אילו היו דברי **רבי יוסי** דברי קבלה, קל וחומר שדברי **רבי יוסי** מיוסדים על דברי תורה, בעוד שדברי **בית שמאי** ו**בית הלל** מיוסדים על דברי קבלה (נביאים, רש"י מסביר כאן למה דברי נביאים נקראים קבלה לעומת התורה).

▪ הגמרא מקשה הרי "אין הכרעה שלישית מכרעת": כלומר, איך מעדיפים את דעת **רבי יוסי**, הרי הגמרא בפסחים אומרת, שדעה שלישית אפילו אם היא ממוצעת לא תמיד נחשבת הכרעה? (רש"י מסביר מה הכוונה ב'הכרעה', למשל בדוגמה שלנו, אין כאן הכרעה, כי הדעה השלישית לא מתחשבת בטעמים והדעות האחרות היא דעה עצמאית, להבדיל ממקרה שהיא מכרעת, כגון שהיא אומרת שהטעם של א' נכון במקרה מסוים וב' במקרה אחר, כששתי הדעות האחרות הזכירו שהן לא מחלקות בין המקרים).

רבי יוחנן השיב: **שרבי יוסי** לא אמר את דבריו מסברת פשרה, אלא מפי מסורת שקיבל מהנביאים חגי, זכריה ומלאכי, ולכן הלכה כמותו.

3. למשה יש 30 קילו של צמר שגז, הוא יכול לתת את ראשית הגז למספר כהנים?

שיעור הגיזה המתחייבת

במשנה שנינו שלדעת **חכמים** חמש רחלות חייבות כשהן גוזזות "כל שהן". הגמרא מביאה מחלוקת מה הכוונה "כל שהן":

○ **רב**: אמר מנה ופרס מכל חמשתן יחד, ובלבד שכל כבשה תניב חמישית. בשלב הזה הובן שהכוונה למנה רגיל (שהוא 25 סלעים, ומנה וחצי שווה ל 37.5 סלעים), כלומר 7.5 סלעים מכל כבשה; להלן יתבאר ש**רב** מתכוון למנה גדול בן 40 סלעים, כלומר 60 סלעים בסך הכל.

○ **שמואל**: משקל שישים סלעים בסך הכל, ונותן מתוכם סלע אחת לכהן.

○ **רבה בר בר חנה** אמר בשם **רבי יוחנן**, משקל שש סלעים גז בסך הכל – נותן חמש סלעים לכהן ואחת משייר לעצמו.

○ **עולא** בשם **רבי אלעזר**: "כל שהן" כפשוטו אפילו גיזה מועטת של סלע אחד.

○ הגמרא מקשה איך הדעות של **שמואל**, **רב** (כפי שנראה שהוא סובר שצריך לתת אחד משישים לכהן) ו**עולא** מסתדרות עם המשנה שאמרה שצריך לתת חמש סלעים ביהודה שהן עשר בגליל?

הגמרא מתרצת: שבאופן כללי שיעור הנתינה הוא אחד משישים, אלא ששיעור חמש סלעים שבמשנה הוא, לא שיעור מינימום לעצם החיוב, אלא עוסק במי שיש לו גיזות מרובות ואחד משישים זה כמות גדולה מאד, ומחלקן לכהנים רבים – לכל כהן לא ייתן

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א פחות מחמש סלעים ("נתינה ראויה" לעשיית בגד קטן); אבל במי שיש לו גיזה מועטת, שיעור הנתינה הוא אחד משישים.

4. האם נכון לומר רחלים או רחלות?

שיעור הנתינה

○ הגמרא מבררת את השיעור אחד משישים **שרב** ו**שמואל** אמרו: לעניין ראשית הגז, תרומה, ופאה.

- **בתרומה:** הגמרא שואלת הרי חכמים קבעו שיעורים של עין יפה אחד מארבעים, בינונית אחד מחמישים, רעה אחד משישים, אז איך ייתכן **שרב** ו**שמואל** קבעו שיעור של עין רעה?
- הגמרא מתרצת כ**שמואל** שאמר שמהתורה בחיטה אחת נפטר כל הכרי, כי התורה לא נתנה שיעור לצאת ידי חובה, וחכמים קבעו את השיעורים לעיל שרמוזים בתורה, ובתרומה שחיובה מדרבנן (פירות וירק) חכמים קבעו בכל מקרה שיעור אחד משישים.
- **בפאה:** הגמרא מקשה שהרי מהתורה אין לה שיעור? ומתרצת שמדרבנן שיעורה אחד משישים, החידוש של **רב** ו**שמואל** לעומת המשנה הוא, שגם בחוץ לארץ שיעורה אחד משישים.
- **איסי בר היני** שנה לבנו במשנה "רחלים". **רבי יוחנן** גער בו: שנה לו "רחלות", כי לשון תורה לעצמה למרות שכתוב בה "רַחֲלִים מְאֻתִּים" ולשון חכמים לעצמן.
- כשרבי **יוחנן** שאל מי ראש הישיבה בבבל, **איסי** כינה את **רב** "אבא אריכא". **רבי יוחנן** תמה על חוסר הכבוד: "אני זוכר שישבתי שבע עשרה שורות מאחורי **רב** לפני **רבי**, וניצוצות אש יצאו מפי **רב** לפי **רבי** ולהיפך ולא הבנתי את עומק דבריהם, ואתה קורא לו כך?!" בלי לציין 'רבינו'.
- **איסי** שאל את **רבי יוחנן**, כמה צמר צריך לראשית הגז, ו**רבי יוחנן** ענה שישים סלעים. **איסי** שאל הרי המשנה אומרת 'כל שהן' **רבי יוחנן** ענה 'מה בין לי ולך', הכוונה, אם אני לא יודע את המשנה ללא ההסברים שלה, אז אין הבדל בינינו, אבל אני יודע ש'כל שהוא' שאמרו **חכמים** זו רק היתה תגובה ביחד לשיעור הגדול של **רבי דוסא**, אבל ל**חכמים** גם יש שיעור מינימלי.
- **רב דימי** מסר **שרב** העמיד את שיעור הגיזה בשישים סלעים (הפירוש השני ברש"י), ו**רבי יוחנן** בשם **רבי ינאי** העמידה בשש סלעים. ו**רבי יוחנן** עצמו סובר בשישים, (ו"הא ידידה הא דרביה" ולכן לא קשה ממה שאמר **רבה בר בר חנה** משמו). **אביי** הקשה על סתירה בדברי **רב** (שאמר לעיל מנה ופרס), והגמרא מתרצת: **שרב** התכוון למנה גדול בן 40 סלעים, וממילא מנה ופרס עולים בדיוק לחשבון של שישים סלעים. והגמרא מוכיחה שיש שימוש במנה כזה במשנה, כי המשנה לעניין חמת שנקרעה שהיא טהורה אם גודל החור גדול, משתמשת להגדיר את פקעיות הצמר שיכולות לעבור בחור במנה של ארבעים סלעים.